

17^ο

ΠΤΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΔΑΣΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

**“Η Συμβολή της Σύγχρονης Δασοπονίας
και των Προστατευόμενων Περιοχών
στη Βιώσιμη Ανάπτυξη”**

Αργοστόλι Κεφαλονιάς, 4-7 Οκτωβρίου 2015
Δημοτικό Θέατρο Κέφαλος

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Με την υποστήριξη/αιγίδα

ΔΗΜΟΣ
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΙΟΝΙΩΝ
ΝΗΣΩΝ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
17^{ου} Πανελλήνιου Δασολογικού Συνεδρίου

**“Η Συμβολή της Σύγχρονης Δασοπονίας και των
Προστατευόμενων Περιοχών στη Βιώσιμη Ανάπτυξη”**

**4-7 Οκτωβρίου 2015
ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ
Δημοτικό Θέατρο Αργοστολίου “Ο Κέφαλος”**

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

**Ελληνική Φορέας Διαχείρισης
Δασολογική Εταιρεία**

Εθνικού Δρυμού Αίνου

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Δρ. Ζάγκας Θεοχάρης
Καθηγητής Αριστοτελείου Παν/μίου Θεσσαλονίκης
Τμήμα Δασολογίας & Φυσικού Περιβάλλοντος
Πρόεδρος της ΕΔΕ

Δρ. Καμάρη Γεωργία
Ομότ. Καθηγήτρια Παν/μίου Πατρών
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Φορέα Διαχείρισης
Εθνικού Δρυμού Αίνου

Υποστήριξη/αιγίδα

Υ.Π.Α.Π.Ε.Ν.
ΓΕΩΤ.Ε.Ε.
Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
Δήμος Κεφαλονιάς
Δ/νση Δασών Κεφαλονιάς

ΧΟΡΗΓΟΙ

IonianGroup
«Βοσκοπούλα» Παραδοσιακά γλυκά Κεφαλονιάς
White Rocks – Hotel and Bungalows
Hotel Mediterranee
Katsouris – Travel and Yachting services
Κ.Ε.ΔΗ.Κ.Ε.
Συνεταιρισμός Παραγωγών «Ρόμπολας Κεφαλληνίας»

**Περιβαλλοντικές Διαδρομές στην Προστατευόμενη Περιοχή του Παρνασσού – Μοχλός
Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ευρύτερης Περιοχής**

**Λαναρά, Θ., Τσαπρούνης, Ν., Βαρβαρήγος, Γ., Κούκου, Ε., Μαργαριτοπούλου, Β.,
Τσιτσώνη, Θ.**

Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού ΚΠΕΕ Αμφίκλειας, 35 002, Φθιώτιδα, fdparnas@yahoo.gr

Περύληψη

Οι διαδρομές σε προστατευόμενες περιοχές και κυρίως αυτές που χαρακτηρίζονται ως “περιβαλλοντικές διαδρομές” όπου συνδυάζεται το φυσικό περιβάλλον με άλλες δραστηριότητες όπως: αθλητισμός, γεωλογία, ιστορία, πολιτισμός, είναι σημαντικά εργαλεία ήπιων μορφών τουρισμού. Η προστατευόμενη περιοχή του Παρνασσού αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα φυσικά οικοσυστήματα της Στερεάς Ελλάδας, με πλούσια ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά. Η διαχείριση και η προώθηση των περιβαλλοντικών διαδρομών θα μπορούσε να αποτελέσει ένα μοντέλο ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού του ορεινού χώρου, ενώ παράλληλα θα βοηθούσε στην ενσωμάτωση της προστατευόμενης περιοχής στο ευρύτερο οικολογικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον ώστε να λειτουργήσει ως μοχλός βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής.

Λέξεις κλειδιά : Παρνασσός, Περιβαλλοντικές Διαδρομές, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, Βιώσιμη ανάπτυξη

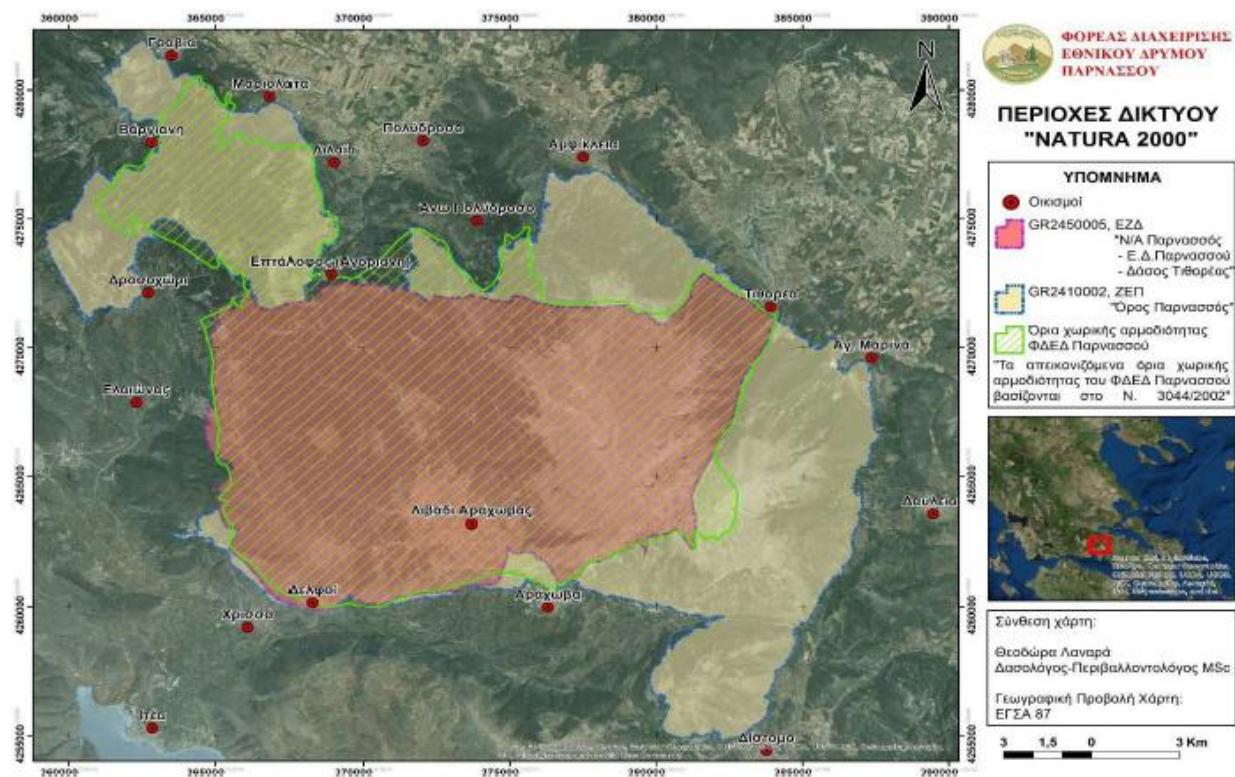
Εισαγωγή

Η Προστατευόμενη περιοχή του Παρνασσού (Σχήμα 1) εντάσσεται στο Δίκτυο “NATURA 2000” με τις παρακάτω περιοχές : α) Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) “Ορος Παρνασσός” με κωδικό GR 2410002 και έκταση 34.840 ha. Η ζώνη αυτή αναφέρεται στην προστασία των ειδών Ορνιθοπανίδας όπως ορίζονται στο Παραρτήμα I της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ.

β) Ειδική Ζώνη Διατήρησης (EZΔ) “Νοτιοανατολικός Παρνασσός – Εθνικός Δρυμός Παρνασσού – Δάσος Τιθορέας” με κωδικό GR 2450005 και έκταση 18.422 ha. Η ζώνη αυτή ορίζει την προστασία των τύπων οικοτόπων και ειδών χλωρίδας και πανίδας που εντάσσονται στα Παραρτήματα II, IV, V της Οδηγίας 92/43/EOK.

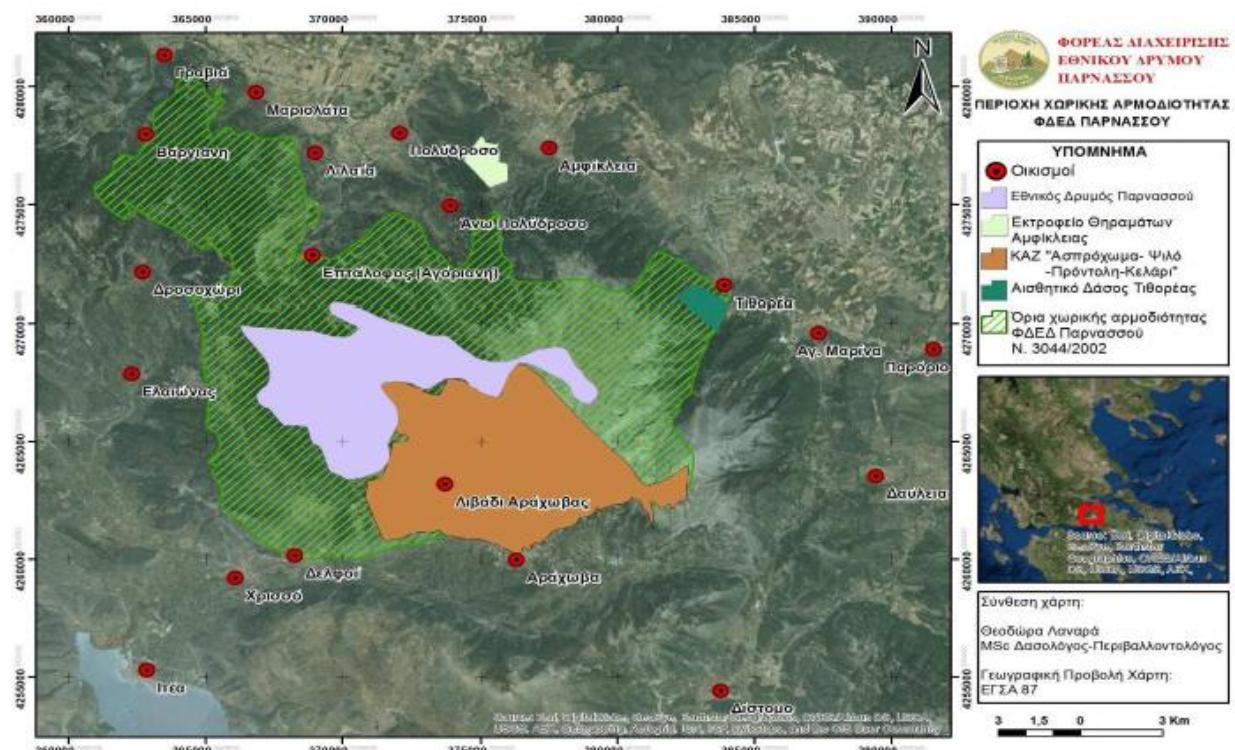
Οι ανωτέρω ζώνες διέπονται από καθεστώς προστασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε εθνικό επίπεδο προστασίας εντάσσονται οι παρακάτω περιοχές : α) Ο Εθνικός Δρυμός Παρνασσού, ιδρύθηκε το 1938 με Β.Δ. η ανακήρυξη έγινε για λόγους προστασίας του ιδιαίτερου φυσικού τοπίου, έχει έκταση 3.513 ha. β) Η περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού όπως καθορίζεται στο Ν. 3044/2002, έχει έκταση 23.750 ha γ) Το Αισθητικό Δάσος “Περιαστικό Δάσος Τιθορέας”, λόγω της ιδιαίτερης αισθητικής, τουριστικής, υγιεινής και ιστορικής σημασίας, έχει έκταση 200 ha, δ) το Καταφύγιο Αγριας Ζωής (KAZ) “Ασπρόχωμα – Ψιλό – Πρόντολη – Κελάρι (Αράχωβας)”, σημαντικός βιότοπος αναπαραγωγής, διατροφής, διαχείμασης ειδών άγριας πανίδας, έχει έκταση 4.670,3 ha και ε) το Εκτροφείο Θηραμάτων «Αμφίκλειας» έκτασης 250 ha.(Σχήμα 2).

Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού έχει την έδρα του στην Αμφίκλεια Φθιώτιδας και είναι στελεχωμένος από 6 άτομα Επιστημονικό προσωπικό και 5 άτομα Ειδικούς Δασική Προστασίας. Σκοπός ιδρυσής του είναι η προστασία, διατήρηση, διαχείριση και αναβάθμιση της φύσης και του τοπίου ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου φυσικού πόρου. Στους άξονες δράσης του συμπεριλαμβάνονται α)η Περιβαλλοντική παρακολούθηση, β) η Φύλαξη – Επόπτευση, γ) η Εναισθητοποίηση τοπικού πληθυσμού και δ) η Υποστήριξη στην υλοποίηση δράσεων.

Σχήμα 1. Χάρτης περιοχών Δικτύου "NATURA 2000"

Figure 1. Map of European Ecological Network "NATURA 2000"

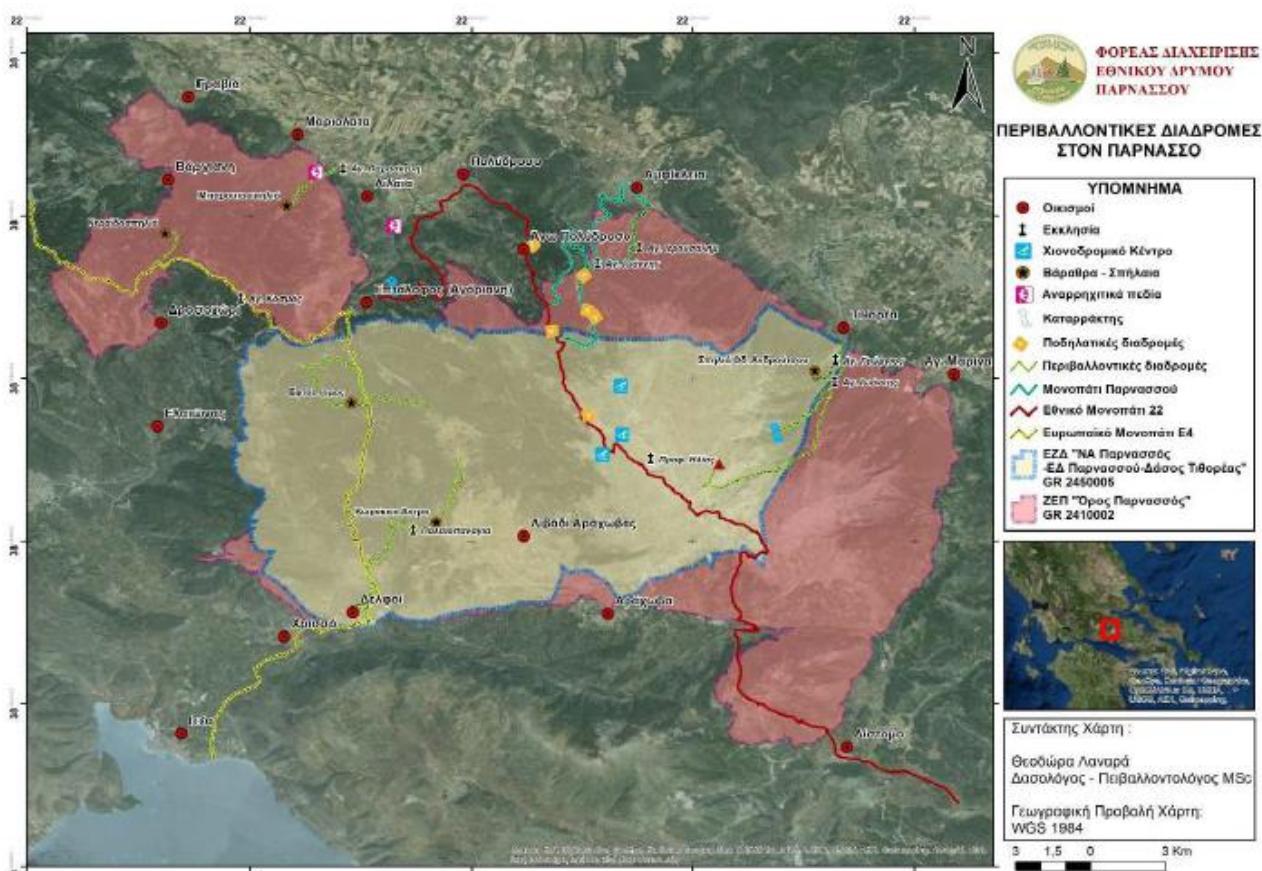
Σχήμα 2. Χάρτης περιοχής χωρικής αρμοδιότητας ΦΔΕΔ Παρνασσού

Figure 2. Map of boundaries of Parnassos National Park Management Body

Υλικά και Μέθοδοι

Για την ανάδειξη περιβαλλοντικών διαδρομών στην Προστατευόμενη περιοχή του Παρνασσού έχει γίνει χρήση διάφορων μεθόδων και υλικών όπως : η αναζήτηση βιβλιογραφικών αναφορών, εργασίες πεδίου, καταγραφή διαδρομών – μονοπατιών στον Παρνασσό με χρήση GPS τύπου TrimbleJuniper 3DSeries με ενσωματωμένο λογισμικό ArcPAD 10.2, φωτογραφική αποτύπωση μηχανή τύπου NikonD3200 18-55 VR. Ψηφιοποίηση διαδρομών με χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (GPS) και δημιουργία θεματικών χαρτών με τη χρήση λογισμικού ArcGIS 10.3 forDesktop(Σχήμα 3). Συνεργασία με τοπικούς φορείς (τοπική αυτοδιοίκηση, σύλλογοι). Συνοπτική περιγραφή των διαδρομών και σημείων ενδιαφέροντος στην ιστοσελίδα του Φορέα Διαχείρισης www.parnassosnpr.gr.

Συνεργασία με τον Ορειβατικό Σύλλογο Ιταλίας - Κεντρική Επιτροπή για την Προστασία του Ορεινού Περιβάλλοντος, στο πλαίσιο του Προγράμματος MEDIMONT PARKS, για την ανάδειξη μονοπατιών στην περιοχή του Παρνασσού. Συμμετοχήστο : Fifth International Conference on Environmental Management, Engineering, Planning and Economics (CEMEPE 2015), μετίτλο “The management and promotion of Tithorea’s trail at the Parnassos National Park for the sustainable touristic development of the region” *Ar. Mertzanis, T. Lanara, N. Tsaprounis, G. Varvarigos, As. Mertzani and T. Tsitsoni*

Σχήμα 3 Χάρτης Περιβαλλοντικών διαδρομών στον Παρνασσό

Figure 3. Map of environmental trials in the protected area of Parnassos National Park

Αποτελέσματα

Οι περιβαλλοντικές διαδρομές στην Προστατευόμενη περιοχή του Παρνασσού έχουν ως σκοπό τον συνδυασμό του περιβάλλοντος με άλλες δραστηριότητες όπως : Πολιτισμός, Αθλητισμός, Ιστορία, Γεωλογία, Ενημέρωση – Ευαισθητοποίηση.

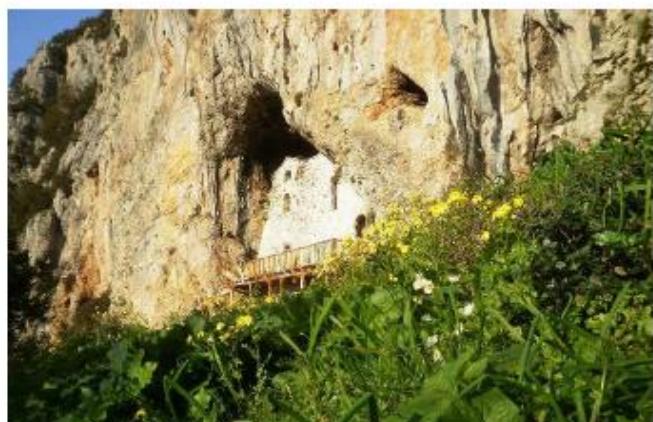
Ο συνδυασμός Περιβάλλοντος και Πολιτισμού γίνεται μέσω των παρακάτω διαδρομών:

α) Διαδρομή: Κωρύκειο Άντρο – Κρόκι – Ε4 – Δελφοί μήκους περίπου 10 Km. Η βλάστηση που κυριαρχεί κατά μήκος της είναι: *Abies cephalonica* (Κεφαλληνιακή ελάτη), *Juniperus sp.* (Κέδρος), *Quercus coccifera* (Πουρνάρι). Η διαδρομή αυτή είναι γνωστή από την αρχαιότητα αφού συνέδεε το Κωρύκειο Άντρο (τόπος λατρείας του θεού Πάνα και των Κωρυκείων Νυμφών) (Σχήμα 4) με το Μαντείοντων Δελφών.

β) Διαδρομή Αμφίκλεια – Αγ. Ιερουσαλήμ μήκους 2,5 Km. Η βλάστηση που κυριαρχεί είναι *Abies cephalonica* (Κεφαλληνιακή ελάτη), *Quercus coccifera* (Πουρνάρι). Η διαδρομή διασχίζει την χαράδρα της Βαρσάμως με τους ιδιαίτερους γεωμορφολογικούς σχηματισμούς και την εμφανή κυριαρχία του ασβεστόλιθου. Στο τέλος της διαδρομής εντοπίζεται η εκκλησία της Αγ. Ιερουσαλήμ του 11ου αιώνα χτισμένη σε σπηλιά στους απόκρημνους βράχους της χαράδρας (Σχήμα 5).

Σχήμα 4. Το εσωτερικό από το Κωρύκειο Άντρο
(Φωτ. Λαναρά Θ.)

Σχήμα 5. Η εκκλησία της Αγίας Ιερουσαλήμ (Φωτ.
ΤΟΣΥΝ Αμφίκλειας)

Ο συνδυασμός Περιβάλλοντος και Αθλητισμού μπορείνα υλοποιηθεί με τις παρακάτω δραστηριότητες:
α) Μονοπάτι Παρνασσού: Ορεινός αγώνας δρόμου με δύο διαδρομές: 1^η 24,2 Km, 2^η 10,9 Km, που διοργανώνεται κάθε χρόνο από τον Α.Σ. Διόνυσος Αμφίκλειας και διεξάγεται το τελευταίο Σαββατοκύριακο του Απριλίου (Σχήμα 6).

β) Ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε4 και Εθνικό μονοπάτι 22

Το Ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε4 διασχίζει κάθετα τον Δυτικό Παρνασσό φθάνει στους Δελφούς και καταλήγει στην Ιτέα. Το Εθνικό μονοπάτι 22 συνδέει τον Παρνασσό με την Πάρνηθα. Αφετηρία το χωριό Επτάλοφος Φωκίδας, διασχίζει το κεντρικό τμήμα του Παρνασσού.

γ) Διαδρομές ορεινής ποδηλασίας

Ποικίλες διαδρομές, που περιλαμβάνουν δασικούς δρόμους αλλά και μονοπάτια, ποδηλατικού ενδιαφέροντος όπως : downhill, free ride, cross country (Σχήμα 7)

δ) Αναρριχηση

Αναρριχητικά πεδία: Μαριολάτα 20 διαδρομές με εύρος δυσκολίας (5a+ - 6c+ / 7a+)

Λιλαία 30 διαδρομές με εύρος δυσκολίας (5a-7b/7b+)

Σχήμα 6. Εκκίνηση ορεινού αγώνα Μονοπάτι Παρνασσού (Φωτ. Λαναράθ.)

Figure 6. Starting of mountain race Parnassos trail

Σχήμα 7. Ορεινή ποδηλασία (downhill) σε δασικό δρόμο (Φωτ. Λαναράθ.)

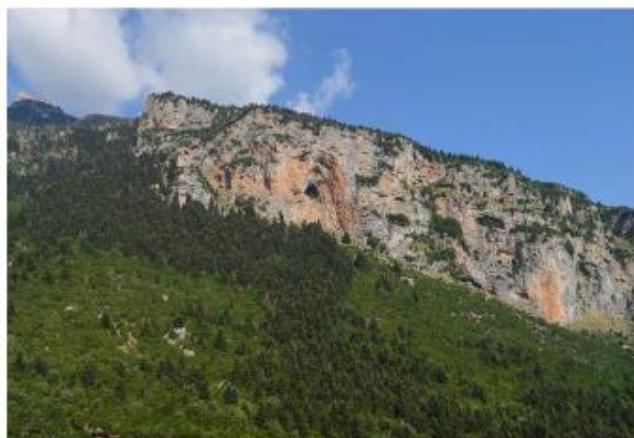
Figure 7. Mountainbike (PhotoLanaraTh.)
(Photo LanaraTh.)

Ιστορία

Η περιοχή του Παρνασσού είναι από τις σημαντικότερες περιοχές της Στερεάς Ελλάδας από ιστορική άποψη. Κυρίως κατά την Επανάσταση του 1821 πολλοί από τους αγωνιστές είχαν βρει καταφύγιο στις απόκρημνες πλαγιές του βουνού. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Οδυσσέα Ανδρούτσου, ο οποίος βρήκε καταφύγιο σε μια σπηλιά στα απόκρημνα βράχια του ανατολικού Παρνασσού κοντά στο χωριό Τιθορέα.

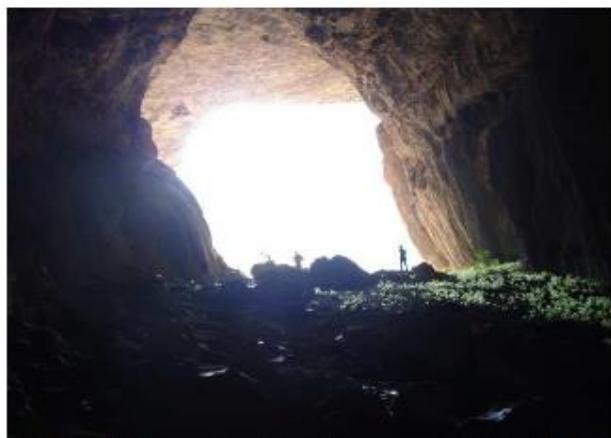
Ένα χαρακτηριστικό ανηφορικό μονοπάτι οδηγεί στην σπηλιά του Οδυσσέα Ανδρούτσου (Σχήμα 8) από το χωριό Τιθορέα, το μήκος της διαδρομής είναι περίπου 3,5 Km. Η βλάστηση που κυριαρχεί κατά μήκος του μονοπατιού είναι *Abies cephalonica* (κεφαλληνιακή ελάτη), *Quercus coccifera* (πουρνάρι), *Quercus pubescens* (δρύζχυοώδης), *Quercus ilex* (αριά). Η ιδιαίτερη γεωμορφολογία της περιοχής με τα κατακόρυφα βράχια μετις πολυάριθμες σπηλιές και το εντυπωσιακό ρέμα Καχάλα, όπως και ιστορική αξία δίνει απευθύνεται σε περιπατητές με ειδικά ενδιαφέρονται και περιβαλλοντικές αξίες.

Μια ακόμη ενδιαφέρουσα διαδρομή είναι αυτή που οδηγεί στην Μπαρουτοσπηλιά κοντά το χωριό Μαριολάτα. Η σπηλιά αυτή κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, χρησιμοποιήθηκε αποθήκη και εργαστήριο κατασκευής μπαρουτιού. Η διαδρομή έχει ως αφετηρία την εκκλησία της Αγιά Παρασκευής και μετά από μια απόσταση 2,8 Km φτάνουμε στην είσοδο της σπηλιάς. Η βλάστηση : *Quercus coccifera* (πουρνάρι), *Platanus orientalis* (πλάτανος), *Ostrya carpinifolia* (οστρυά), *Phyllirea latifolia* (φιλίκι), *Paliurus australis* (παλιούρι), *Crataegus sp.* (κράταιγος), *Abies cephalonica* (κεφαλληνιακή ελάτη)

Σχήμα 8. Η Σπηλιά του Οδυσσέα Ανδρουτσού (Φωτ. Λαναρά Θ.)

Figure 8. Odysseas Androutsous Cave (Photo Lanara Th.)

Σχήμα 9. Το εσωτερικό της Μπαρούτσιλιας (Φωτ. Λαναρά Θ.)

Figure 9. The inside of Mparoutopsilia (Photo Lanara Th.)

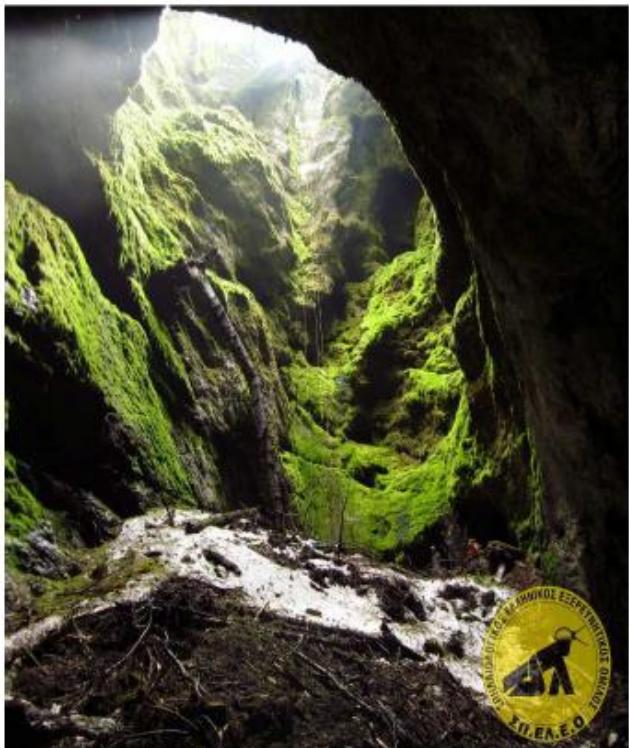
Γεωλογία

Ο Παρνασσός χαρακτηρίζεται από ένα πολύμορφο και έντονο ανάγλυφο, με εντυπωσιακές ορθοπλαγιές και βραχώδεις εκτάσεις, λόγω της κυριαρχίας του ασβεστόλιθου (76,6%). Η επικράτηση του ασβεστόλιθου δημιουργεί έντονα καρστικά φαινόμενα. Χαρακτηρίζεται δηλαδή από ένα πολύμορφο και έντονο ανάγλυφο με σπήλαια οριζόντια ή κατακόρυφα και καταβόθρες, μερικά από τα οποία είναι γνωστά σε εθνικό επίπεδο, όπως το σπήλαιο βάραθρο του Επτάστομου.

Οι διαδρομές που μπορεί να ακολουθήσει ο περιπατητής ώστε να ανακαλύψει την ιδιαίτερη γεωμορφολογία της περιοχής είναι : Το μονοπάτι που έχει αφετηρία την Τίθορέα και καταλήγει στον εντυπωσιακό καταρράκτη της Τρύπης ύψους 80 m. Το μήκος της διαδρομής είναι περίπου 3,8 Km, μετά από μια διαδρομή 3 ωρών περίπου μέσα από εντυπωσιακά σημεία εντοπίζεται ο καταρράκτης. Η βλάστηση που κυριαρχεί είναι *Abies cephalonica* (κεφαλληνιακή ελάτη), *Quercus coccifera* (πουρνάρι), *Quercus ilex* (αριά)

Ο Επτάστομος είναι από τα σημαντικότερα σπηλαιοβάραθρα της Ελλάδας με βάθος 117 m, αναφέρεται ότι είναι ο Νοτιότερος Παγετώνας της Ευρώπης. Το σπηλαιοβάραθρο εντοπίζεται στο κεντρικό τμήμα του Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, με εύκολη σχετικά πρόσβαση από το δασικό οδικό δίκτυο της περιοχής.

Η Νεραϊδοσπηλιά εντοπίζεται κοντά στο χωριό Βάργιανη Φωκίδας στον δυτικό Παρνασσό σε απόκρημνους βράχους. Είναι σπήλαιο με εντυπωσιακούς κρυστάλλινους σχηματισμούς από σταλακτίτες και σταλαγμίτες και μικρές λίμνες. Η πρόσβαση είναι μέτριας δυσκολίας, με μονοπάτι που ξεκινάει από τη Βάργιανη.

Σχήμα 10. Το εσωτερικό των Επταστόμου (Φωτ. Σ.Π.Ε.Λ.Ε.Ο.)

Figure 10 The inside of Eptastomos Cave (Photo Σ.Π.Ε.Λ.Ε.Ο.)

Σχήμα 11. Οκατορράκτης Τρύπης (Φωτ. Λαναρά Θ..)

Figure 11. Tripis waterfall (Photo Lanara Th.)

Ενημέρωση – Ευαισθητοποίηση

Ένας από τους βασικούς άξονες δράσεων του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού είναι η ευαισθητοποίηση του τοπικού και σε ευρύτερο επίπεδο πληθυσμού. Η βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής μπορεί μπορεί να ενισχυθεί θετικά μέσα δραστηριότητες για την προσέλκυση επισκεπτών με διαφορετικά κίνητρα και ενδιαφέροντα. Παράλληλα η συμμετοχή της τοπική κοινωνίας σε ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα στην προστατευόμενη περιοχή του Παρνασσού είναι ένας τρόπος γνωριμίας με την περιοχή όπου κατοικούν. Κάποιες από τις δράσεις που έχουν γίνει και συνδυάζουν περιβάλλον με ευαισθητοποίηση είναι :1) Επίσκεψη φοιτητών του Τμήματος Δασολογίας κ Φ.Π. Α.Π.Θ. στο πλαίσιο δράσεων εθελοντισμού, 2) Επίσκεψη φοιτητών του Τμήματος Δασοπονίας κ Δ.Φ.Π. ΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας, 3) Περιήγηση μαθητών του Α' Αρσάκειου Λυκείου Ψυχικού στο Κωρύκειο Άντρο, 4) Περιβαλλοντικός περίπατος από μεταπτυχιακούς του Τμήματος Βιολογίας Πανεπιστήμιο Πατρών, 5) Περιβαλλοντικοί περίπατοι με τοπικούς συλλόγους.

Σχήμα 12. Περιβαλλοντικός περίπατος (Φωτ. Λαναρά Θ.)
Figure 12 Environmental trail (Photo Lanara Th.)

Σχήμα 13. Επισκεψη μαθητών στο Κωρύκειο Άντρο
(Βαρβαρίγος Γ.)
Figure 11. Studies visiting Corycian Cave (Photo Varvarigos G.)

Συμπεράσματα

Ο Παρνασσός είναι ένα οικολογικό εργαστήρι με πολύ σημαντικά και εναίσθητα οικοσυστήματα. Είναι Εθνικό Πάρκο, έχει πλούσια ιστορία και πολιτιστική κληρονομιά. Είναι ένας χώρος ο οποίος θα μπορούσε να αποτελέσει μοντέλο ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού του ορεινού χώρου. Μπορεί ο φυσικός και πολιτιστικός πλούτος της περιοχής να λειτουργήσει ως μοχλός ανάπτυξης και η τοπική κοινωνία να αποτελέσει εγγυητή της προστασίας του. Οι περιβαλλοντικές διαδρομές είναι ένας διαφορετικός τρόπος προσέγγισης του περιπατητή με το φυσικό περιβάλλον, την ιστορία, τον πολιτισμό και τη γεωλογία.

Abstract

The hiking paths found in protected areas play an important role in alternative, friendly-to-nature forms of tourism, especially those that are considered thematic trails. The latter refers to paths with high ecologic value, where various activities such as sports, geology, culture and history can be combined. The protected area of Parnassos Mt constitutes one of the most important ecosystems of Central Greece, having a unique fauna and flora, along with a rich historical past. The management and promotion of Parnassos' thematic trails, could be the basis of alternative mountain tourism in the area, which could at the same lead to the introduction of the protected area in the general ecological, economic and social context aiming in sustainable development practices.

Key words: Parnassos Mt, Nature hiking, Parnassos National Park Management Body, Sustainable development

Βιβλιογραφία

Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, 1996. Υπ.Ε.Χω.Δ.Ε., Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού, Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος Αθήνα, σελίδες 234.

Mertzanis Ar., T. Lanara, N. Tsaprounis, G. Varvarigos, As. Mertzani and T. Tsitsoni, 2015. The management and promotion of Tithorea's trail at the Parnassos National Park for the

sustainable touristic development of the region. Proceedings of the 5th International Conference on Environmental Management, Engineering, Planning and Economics (CEMEPE2015) & SECOTOX Conference, June 14- 18, 2015, Mykonos island, Greece, p. 746

Τσιτσώνη Θέκλα Κ., 2014. Παρνασσός: Μνημείο Φύσης και Πολιτισμού, Μοχλός ανάπτυξης της περιοχής. Πρακτικά Διεπιστημονική Διημερίδα με θέμα “Περιβάλλον και Πολιτισμός στη Φθιώτιδα χθες και σήμερα”, Λαμία 2014

Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, 2012. Δημιουργία Τοπικού Συμπλέγματος Βιώσιμου Τουρισμού: Μελέτη υπάρχουσας τουριστικής δημιουργικής ικανότητας στην περιοχή του Παρνασσού. Τελική Έκθεση Έργου. Επιστημονικά Υπεύθυνη του Έργου: Στέλλα Κωστοπούλου. Α.Π.Θ., σελίδες 93.